

HØJESTERETS KENDELSE

afsagt torsdag den 10. december 2020

Sag BS-441/2020-HJR
(2. afdeling)

A
(advokat Claus Bonnez, beskikket)

mod

Region Syddanmark
(advokat Christina Neugebauer)

I tidligere instanser er afsagt dom af Retten i Kolding den 21. august 2018 (BS-14080/2018-KOL) og af Vestre Landsrets 9. afdeling den 29. august 2019 (BS-34401/2018-VLR)

I påkendelsen har deltaget fem dommere: Jon Stokholm, Lene Pagter Kristensen, Vibeke Rønne, Henrik Waaben og Kristian Korfits Nielsen.

Sagen er behandlet skriftligt, jf. retsplejelovens § 387.

Påstande

Appellanten, A, har nedlagt påstand om ophævelse af landsrettens dom af 29. august 2019 og hjemvisning af sagen til realitetsbehandling i byretten.

Indstævnte, Region Syddanmark, har påstået stadfæstelse.

Anbringender

A har anført navnlig, at det er en betingelse for, at retsplejelovens kapitel 43 a kan finde anvendelse, og at lovligheden af et indgreb kan prøves under en sådan sag, at der er tale om en administrativ frihedsberøvelse i grundlovens § 71's forstand.

Han anmodede om at få den indespærring, isolation og de strenge restriktioner, han var underlagt på sin stue i perioden fra den 26. oktober 2015 til den 8. juli 2016, indbragt for retten efter retsplejelovens kapitel 43 a, fordi han mente, at foranstaltningen udgjorde en selvstændig administrativ frihedsberøvelse.

Det kan lægges til grund, at Retten i Odense og Østre Landsret tog Region Syddanmarks principale påstand om afvisning af sagen til følge, og at baggrunden herfor var, at såvel byretten som landsretten fandt, at indgrebet ikke udgjorde en administrativ frihedsberøvelse i grundlovens § 71's forstand.

Hverken Retten i Odenses eller Østre Landsrets domspræmisser kan forstås sådan, at der ved dommene er taget stilling til sagens realitet. Det er i præmisserne alene anført, hvor hjemlen til indgrebet eventuelt må findes. Hvis præmisserne må forstås sådan, at der er taget stilling til lovligheden af den konkrete foranstaltning, har dette ingen retskraft, men må anses som et obiter dictum.

For at retten i en sag som den foreliggende kan træffe en retskraftig afgørelse om dens materielle spørgsmål, skal sagen således falde inden for det begrænsede anvendelsesområde for retsplejelovens kapitel 43 a, jf. UfR 1994.192/1 V og UfR 2018.1690 H.

Betydningen af, at Retten i Odense og Østre Landsret har taget regionens afvisningspåstand til følge, er derfor, at sagens realitet ikke har kunnet prøves efter reglerne i retsplejelovens kapitel 43 a. Retten kan ikke afvise sagen, for så alligevel i præmisserne at forholde sig til lovligheden af den iværksatte foranstaltning. Det vil udgøre en omgåelse af retsplejelovens processuelle regler og vil næppe være hensigtsmæssigt, idet kapitel 43 a i givet fald kan komme til at tjene som et retskraftigt retsmiddel i sager, som ikke kan behandles efter kapitlets regler.

Det taler også imod at afvise den foreliggende sag, at han i så fald ikke vil have adgang til effektive retsmidler, således som artikel 13 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK) garanterer. Hans anbringende om krænkelse af artikel 3 og 8 i EMRK vil i givet fald være uprøvet, idet samtlige sager, han har anlagt om indgrebets lovlighed, vil være afvist.

Region Syddanmark har anført navnlig, at Retten i Kolding og Vestre Landsret med rette har afvist den foreliggende sag.

Det gør ikke nogen forskel, efter hvilket kapitel i retsplejeloven den oprindeligt anlagte sag er afgjort. Materiel retskraft er "universel", og rettens afvisning af en sag med henvisning til, at en tidligere retsafgørelse har retskraft, hænger

udelukkende sammen med, om det spørgsmål, der ønskes prøvet, allerede er afgjort ved en upåanket dom. Dette gælder, uanset hvilke påstande og anbringender man iklæder den nye sag.

Den, der er "frifundet", har en legal og anerkendelsesværdig interesse i at kunne indrette sig på ikke igen at blive mødt med krav i anledning af samme tvist.

Ved vurderingen af, hvilke spørgsmål en dom har afgjort endeligt, skal såvel konklusion og præmisser som parternes påstande og anbringender tages i betragtning. Forskelle i påstande, anbringender, beviser eller retsregler kan ikke begrunde, at en sag prøves på ny, hvis sagen i virkeligheden angår samme spørgsmål, som dommen i den første sag har gjort op med.

Det ændrer ikke ved sagens realitet, at A under den foreliggende sag fremfører anbringender til støtte for sine synspunkter, der er formuleret på en anden måde. Det, han ønsker prøvet, er grundlaget for og omstændighederne ved anbringelsen i surrogat på Retspsykiatrisk afsnit P6. Han gør under den foreliggende sag gældende, at foranstaltningen, som han var underlagt i perioden fra den 26. oktober 2015 til den 8. juli 2016, er et yderst intensivt indgreb, der ikke var lovhjemmel til, og at han har krav på erstatning.

Såvel Retten i Odense som Østre Landsret har udtalt, at der var tale om foranstaltninger, der i den konkrete situation kunne fastsættes af sygehusmyndigheden ud fra anstalts- og nødretsbetragtninger, indtil A kunne overføres til Sikringsafdelingen. Begge retsinstanter har dermed taget stilling til, om der var grundlag – uanset hjemmelsgrundlaget – for at udsætte ham for tvangsindgreb, og om der var grundlag for – uanset hjemmelsgrundlaget – at tilkende ham kompensation for den iværksatte foranstaltning. Hans påstande om foranstaltningens ugyldighed og krav om økonomisk kompensation er således blevet prøvet og kan ikke prøves på ny under den foreliggende sag.

For at kunne tage stilling til påstandene under den første sag har Retten i Odense og Østre Landsret måttet foretage en prøvelse af lovligheden af de foranstaltninger, han var underlagt.

Det har ikke nogen betydning i relation til spørgsmålet om retskraft, at sagen blev afvist. Hvilket hjemmelsgrundlag, Østre Landsret fandt kunne bringes i anvendelse, og dermed tillige om indgrebet var omfattet af anvendelsesområdet for kapitel 43 a, er uden betydning.

Højesterets begrundelse og resultat

A er frihedsberøvet i henhold til en behandlingsdom for personfarlig kriminalitet. Han var i en længere periode anbragt på Retspsykiatrisk Afdeling i

Middelfart, indtil der blev plads på Sikringsafdelingen. Fra oktober 2015 til juli 2016 blev han underlagt et regelsæt, som indebar bl.a., at han skulle have døren lukket til sin stue de fleste af døgnets timer, og at der skulle være placeret en reol foran døråbningen i de timer, døren var åben.

Efter anmodning fra A indbragte Region Syddanmark denne foranstaltning for domstolene i medfør af retsplejelovens kapitel 43 a. Ved dom af 10. juni 2016 blev sagen afvist af Retten i Odense, hvilket Østre Landsret stadfæstede ved dom af 7. februar 2017.

A har herefter den 23. april 2018 anlagt en almindelig civil sag ved Retten i Kolding med påstand om, at Region Syddanmark skal anerkende, at beslutningen om at holde ham indespærret og isoleret på sin stue var ugyldig, og at regionen skal betale tortgodtgørelse.

Spørgsmålet er, om der ved Østre Landsrets dom af 7. februar 2017 med retskraftig virkning er taget stilling til de spørgsmål, som den foreliggende sag angår.

Domstolsprøvelse efter retsplejelovens kapitel 43 a forudsætter, at der er tale om en administrativt bestemt frihedsberøvelse, jf. lovens § 468 og § 469. Kun hvis der er tale om en selvstændig administrativ frihedsberøvelse, vil retten under en sag, der er indbragt efter kapitel 43 a, kunne tage stilling til lovligheden af den konkrete foranstaltning (frihedsberøvelse), jf. herved også bl.a. Højesterets dom af 7. februar 2018 (UfR 2018.1690).

Østre Landsret har ved dommen af 7. februar 2017 endeligt fastslået, at den foranstaltning, som A var underlagt, ikke udgjorde et sådant indgreb i hans personlige integritet, at der var tale om en selvstændig frihedsberøvelse i grundlovens § 71's forstand. Østre Landsret tog på denne baggrund – såvel i præmisserne som i domskonklusionen – regionens principale påstand om afvisning af kapitel 43 a-sagen til følge.

Højesteret finder, at Østre Landsret herefter ikke kunne tage stilling til den iværksatte foranstaltnings lovlighed. Det bemærkes herved, at en prøvelse af foranstaltningens lovlighed ikke var nødvendig for, at landsretten kunne tage stilling til, om der var tale om en selvstændig administrativ frihedsberøvelse og dermed til, om regionens principale påstand om afvisning af sagen skulle tages til følge.

Højesteret finder på den baggrund, at Østre Landsrets afvisningsdom ikke har retskraft vedrørende spørgsmålet, om den omhandlede foranstaltning var lovlig, herunder om foranstaltningen kunne begrundes i anstalts- og nødretsbe-

tragtninger, men at landsrettens dom i præmisserne alene indeholder en for parterne uforbindende udtalelse om dette spørgsmål (obiter dictum).

Højesteret ophæver herefter Vestre Landsrets dom af 29. august 2019 og hjemviser sagen til Retten i Kolding til realitetsbehandling.

I sagsomkostninger for landsret skal Region Syddanmark betale 26.980 kr. til A. Heraf er 25.000 kr. til dækning af udgift til advokat og 1.980 kr. til dækning af retsafgift for landsret.

I sagsomkostninger for Højesteret skal Region Syddanmark betale 28.000 kr. til statskassen. Heraf er 25.000 kr. til dækning af udgift til advokat og 3.000 kr. til dækning af den retsafgift, som skulle have været betalt for Højesteret, hvis der ikke var givet fri proces til A, jf. retsplejelovens § 332.

Spørgsmålet om sagsomkostninger for byretten afgøres i forbindelse med sagens endelige afgørelse.

Thi bestemmes:

Vestre Landsrets dom af 29. august 2019 ophæves, og sagen hjemvises til Retten i Kolding til realitetsbehandling.

I sagsomkostninger for landsret skal Region Syddanmark betale 26.980 kr. til A.

I sagsomkostninger for Højesteret skal Region Syddanmark betale 28.000 kr. til statskassen.

Sagsomkostningsbeløbene skal betales inden 14 dage efter denne højesteretskendelses afsigelse og forrentes efter rentelovens § 8 a.